

KASVATUS.

Nr. 9

4 aastakäik.

M A I

1922.

A. Albo.

1922 a.

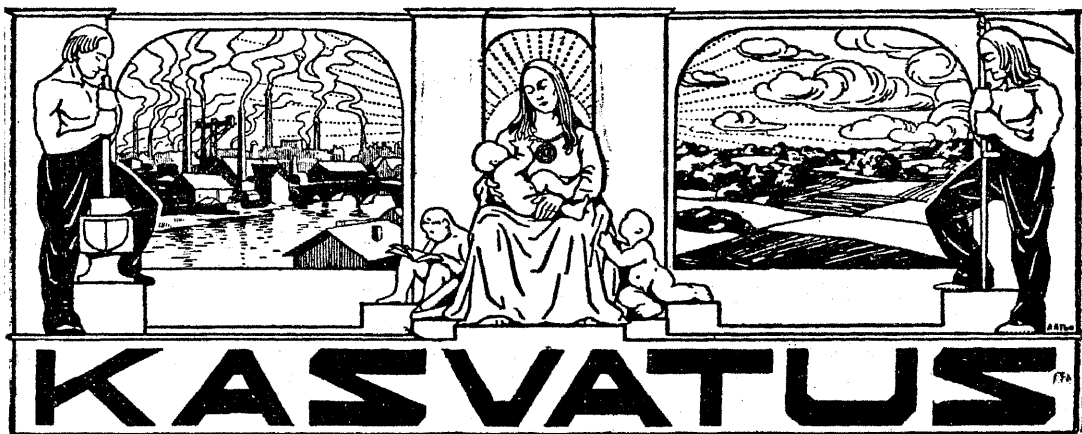
KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI.

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA.

SISU:

1. Joh. Käis: Õpetajate ettevalmistuse ülesanded ja seminarid.
2. A. Kalamees: Kehakasvatus koolis ja väljaspool kooli.
3. J. Port: Kuresaare ja tema ümbrus.
4. J. Uustalu: Kuhu rännata?
5. KIRJANDUSEST: J. K.: M. Kamp-
6. KROONIKA: Kirjanikkude au kaitseks.
7. ORGANISATSIOONIDE TEATED.
8. AJAKIRJANDUS.

Toim. aadress: Pikk tänav nr. 54, telefoni nr. 14-63.

Eesti Õpetajate Liidu häälekandja.

Nr. 9.

Mai 1922.

4. aastakäik.

Õpetajate ettevalmistuse ülesanded ja seminaarid.

Joh. Käis.

Meie uue kooli ülesehitamine on orgaaniliselt seotud uute nõuete kõrgusel seisvate õppejõudude ettevalmistamisega. Kõige paremad ja ilusamad kavatsused kooliuuenduse alal jäävad ainult paberile, kui pole nende täitjaid õpetajaid. Koolielu väline külg — õppetöö algus ja kestus, õppeainete koosseis, tundide arv j. n. e. laseb end paberi teel reguleerida, kuid õppetöö iseloom ja sisu on täiesti õpetaja käes ja ainult õpetaja isikust oleneb, kui palju väärtuslikku hariduse alal kool suudab anda. Meil on suur puudus hää ettevalmistusega õpetajaist. Sellest on arusaadav, mispärast meie ajakirjanduses viimasel ajal õige mõndagi õpetajate ettevalmistamise kohta on kirjutatud, kuigi mitmekülgsest ja objektiivsust senni ilmund kirjutuses raske leida on. Neis tunduvad autorite isiklikud ehk erakondlikud maitsed ja paistavad välja isegi intriigid. Niisugune mõte tekib tahtmata, näituseks N. Kanni kirjutusi lugedes, kus seminaaride kohta käivate faktide moondamist näeme. („Päevaleht“ nr. 71, 72). Kõige rohkem on õpetajate ettevalmistamise majanduslikul ja, mis imestama sunnib, ka poliitilisel küljel peatatud, kuna aga tähtsam külg selles teaduslik-pedagoogiline on täiesti varju jäetud. Kahest esimesest

vaatepunktist pääasjalikult ongi praeguste pedagoogiliste õppeasutuste — seminaaride tegevust püütud hinnata. Iseäranis rõhutatakse, et seminaarid meile liig kallid on ja sellepärast pakutakse odavamaid retsepte mitmesuguste kursuste ja pedagoogiliste klasside j. m. näol. Kuivõrd kõik see õige ja otstarbekohane, näeme allpool. Haridusministeerium, nähtavasti otsib ka uusi teid õpetajate ettevalmistamiseks, kuid ministeeriumi kavatsused, nii palju, kui sellest teame, on õige küsitavad, nagu näit., pedagoogilised harud keskkoolide seaduseelnõus ehk viimasel variandis üheaastased pedagoogilised klassid. Ka peame ütleva, et ministeeriumil ei ole kindlat, selget kava: projektid muutuvad ühtelugu (kas mitte ajalehtede kirjutuste mõjul?).

Lähemal ajal tuleb seminaaride seaduseelnõu Riigikogus harutusele. Sellepärast oleks ehk kohane õpetajate ettevalmistuse pedagoogilisel küljel peatada, et küsimuse õigele ja mõistlikule lahendusele kaasa aidata, sest, kordame, õpetajate ettevalmistus on tähtsam tegur haridustöös ja selle korraldusest oleneb terve rahva kultuuri edu tulevikus.

Loomulik, et meie oma kooli loomisel teisilt kultuurrahvailt eeskujuga ja

õpetust otsime. Ka ajalehtede kirjutusis nimetatakse tihti Saksamaad, kus ka pedagoogiliste õppeasutuste uuendus päevakorral seisab. Aga kõik, mis Saksamaa kohta meie ajalehis kirjutatud, ei anna kaugeltki õiget ja selget pilti sellest, mis Saksamaal õpetajate ettevalmistamise alal lähemal ajal kavatakse. Õpetajate ettevalmistuse küsimusel tema muemal kujul Saksamaal on juba oma ajalugu. Ta algab võitlustega ühtluskooli põhimõtte eest. Seisukoha selles küsimuses on avaldanud nii organiseeritud õpetajaskond ja poliitilised erakonnad, kui ka üksikud silmapaistvad seltskonna ja koolitegelased. Ühtluskooli põhimõttest kasvab loomulikult välja nõudmine, et ka õpetajaskond oleks ühtlane, s. t. ühtlase ettevalmistusega, õigustega, ühtlaselt majanduslikult kindlustatud. Niisugused nõudmised säadis üles juba õpetajate kongress Königsbergis (1904), Kielis (1912). 17. novembril 1818. a. avaldas Saksamaa õpetajate selts pikema kava ühtluskooli põhimõtte teostamiseks, mis õpetajate ettevalmistamise kohta järgmised põhilised sisaldab. Õpetajate hariduslik ettevalmistus peab ühtlane olema ja järgmiselt kujunema: põhikool (Grundschule), täieline keskkool ehk temale vastav erikool, 3 aastane pedagoogiline ettevalmistus kõrgemas õppeasutuses (meie harvendus, samuti allpool) ja vähemalt 3 aastane praktika põhikoolis sunduslikult igale õpetajale. Samas mõttes avaldasid oma seisukoha suuremad poliitilised erakonnad.

Saksa riigi põhiseaduses 11. august. 1919. a. leidis õpetajate ettevalmistuse küsimus järgmise lahenduse: par. 143—õpetajate ettevalmistus tuleb kogu riigis korraldada ühtlaselt alustel, mis maksavad kõrgema hariduse jaoks. Selle põhiseaduse paragrahviga kokkukõlas säadis õpetajate ettevalmistuse kava põhijoonis kokku Saksamaa õpetajate asemikkude kogu Stuttgartis mai kuul 1921. a. Toome siin lühidalt selle kava (v. Pädagogische Reform, 1921. a. nr. 11).

1) Igas kõrgemas õppeasutuses, kus mõnesugust ettevalmistust õpetajaile peaks antama, asutatakse kasvatusteaduse õppetool, kui seda veel ei ole, kõige vähem ühe professoriga ja teiste tarviliste õppejõududega.

2) Mõtteteaduse ja hingeteaduse alal peavad esitatud olema kõik need loen-

gud ja harjutused, mis kasvatusteadusega seotud on.

3) Sel teel võimaldatud pedagoogilis-filosoofiline õppus on sunduslik kõigile õpetajaile, liikide päale vaatamata.

4) Iga tulevane õpetaja peab päale selle läbi töötama kõige vähemalt ühe vabalt valitud eriõppeaine.

5) Iga kõrgema kooliga peab ühendatud olema kasvatusteaduse professori juhatusel töötav pedagoogiline asutus (Instituut), mille ülesandeks on õpetajate praktiline ettevalmistus. See asutus peab tingimata seotud olema igasuguste koolidega, kus üliõpilased võiksid kavalindalt uurida kasvatusteadlikke küsimusi, õppida lastega ja noortega ümberkäima, vaadelda nende arenemist, õppetööd päält kuulata ja õpetamises end harjutada. Tarbekorral asutatakse ühe ja sama kõrgema kooli juures mitu pedagoogilist instituuti.

Üliõpilased lastakse katsele mitte varem, kui kolme aastase õppimise järele. Katse tehakse kasvatusteaduses, temaga ühendatud teadusharudes ja valitud eriaines. Viimase ulatus peab keskkooliõpetaja kutseeksami pääaine kavale vastama. Teaduslikkude ja praktiliste ülesannete täitmine on võimata vähema kui kolme õppeaasta jooksul.

7) P. 6. tähendatud eksami sooritamine annab esialgse õiguse ametisse astumiseks rahva ehk kõrgendatud algkoolides. Lõpulik ametisse määramine sünnib mitte varem, kui 2 aastase katsetöö järele, mille lõpul tõestus ka kutselise edasiharimise kohta nõutakse.

8) Keskkoolide õpetajate kutseeksamite nõudmised jäävad endisele kõrgusele. Kõik ülaltoodud nõudmised on maksavad mõlemast soost õpetajate kohta.

Isamaa kooli ja kasvatusel selts (Gesellschaft der Freunde des Vaterländischen Schul und Erziehungswesens) omal pääkoosolekul Hamburgis 1. sept. 1921. a. ühines täiesti nende põhimõtete ja säadis päale selle üles veel järgmised nõuded õpetajate ettevalmistuse kohta (Pädagogische Reform, nr. 33—34, 1921. a.).

Ettevalmistus õpetamispraktikas peab koolivalitsuse korraldusel sündima. Koolivalitsus usaldab õpetajaskonna kaasabil selle ülesande kõige vähem kolmeks aastaks üksikute vilund õpetajate kätte. Niisuguste isikute valikus on mõõduand-

vad pedagoogilised kogemused ja vaimuanded, mis praktikantidele hää eeskujul õpetamises ja kasvatuses kindlustaks.

Praktikant peab 2-aastaselt ettevalmistamisel nii põhi- (Grundschule) kui ka pää- (Hauptschule) ja keskkooli praktikaga tutvuma. Kuid kandidaadi enda otsustada jääb, mis sugusele koolitüübile ta oma jõu pühendada tahab.

Koolitöö edasiarenemise huvides peab ära hoidma, et algaja õpetaja praktika ajal kitsale ja kindlale pedagoogilisele rajale ei satuks, ja on tarvilik uuemaid voole silmas pidada. Sellepärast on ka võimalik, et praktikant endale juhataja nende isikute hulgast valib, kes koolivälitluse poolt määratud ei ole.

Et üksikute juhatajate hoolet väike arv praktikante on, siis tunnistatakse tarvilikuks saadud kogemused laiemais ringkonnas hindamisele võtta. Selleks moodutatakse mitmesugused pedagoogilised ühingud: a) ühingud, kus üldine sissejuhatus pedagoogilisse praktikasse antakse (üldpedagoogilised küsimused, kooli korraldus j. m.. Niisuguste ühingute juhatajaiks määratakse kõige tüsedamad jõud haridustöö alal. b) ühingud, kus pääasjalikult üksikute õppeainete metoodilised küsimused haritusele tulevad, nende juhataja valitakse õpetajate keskest, kes ühingust osa võtavad.

Kandidaatide võimiste kindlaks tegemiseks koolitöös tuleb kõigi ühingute juhatajate ja pedagoogika alal töötavate ülikooli õppejõudude ühiseid läbirääkimisi ja nõupidamisi korraldada.

Praktika aja lõpul otsustavad ühisel koosolekul kõik õpetajad, kelle juures praktikandid töötasid, kas see ehk teine on küps õpetaja tegevusele.

Selles on Saksamaa organiseeritud õpetajaskonna põhinõudmised pedagoogilise ettevalmistuse asjus. Mineval aastal ärapeatud üleriikline koolikonverents võttis vastu samad põhimõtted. Iseäranis tähelepanemiseväär on neis mõned mõtted. Esiteks, nii algkooli kui ka keskkooli õpetajate ettevalmistus peab ühtlase olema, algkooli ja keskkooli õpetajate vahel ei või vahet olla hariduse poolest. Teiseks, muutakse kõrgemat haridust kõigilt õpetajailt. Selle vastu põhimõtteliselt muidugi vaielda ei saa, kuigi tegeliselt seda nõudmist läbi viia ei suudeta praegu ka Saksamaal. Ei

ole ka tähtsuseta mõtte, et praktiline ettevalmistus õpetamises ei jää ainult ühe õppeasutuse tegevuspiiri, vaid peab korraldatama ka väljaspool temast igas koolis, kus on kohased õppejõud.

Olgu ka rõhutatud, et pedagoogilisis õppeasutuses ei tohi kasvatusteadlikud mõtted ja võtted tarduda ja just sääli peavad uuemad voolud ja õppeviisid järelkatsumise leidma.

Omalt poolt on Saksamaal, näit. Preisis, ka valitsus õpetajate ettevalmistuse korraldamiseks kava kokku saadnud. Preisi maapäeval esines haridusminister sellekohase deklaratsiooniga, mille sisu järgmine (Pädagog. Reform 1921. a. nr. 48) :

1) Õpetajate üldhariduslik ettevalmistus tuleb kutsesuharidusest täiesti lahutada.

2) Üldharidus antakse keskkoolis ja lõpeb küpsuseksamiga.

3) Iseäranis kohane oleks tulevaile õpetajaile kõrgema keskkooli (Oberschule) ja kõrgema realkooli (Oberrealschule) eelharidus.

4) Et kindlustada õpetajate juurekasvu rahva hulka dest maalt ja võimaldada edasiminekut rahvakoolidest, tulevad korraldada keskkoolid osalt täienduskoolidena anderikkamaile õpilastele (Aufbauschulen).

5) Pedagoogiline ettevalmistus kestab 2 aastat. Ta antakse täieliku keskkooli eelhariduse järele kõrgema hariduse kujul.

6) Täieline ülikooli haridus kestab 4—5 aastat. Majanduslikel põhjusil on võimata kõiki õpetajaid selle osaliseks saada lasta. Ka ei ole see meie rahva hariduse huvides, sest rahvakoolil on oma eri ülesanded, kuigi mitte vähemad, kui keskkoolil.

Päale selle seletas minister järgmist: Saksa riigi põhiseadus (par. 143 p. 2.) nõuab ühtlast õpetajate ettevalmistuse korraldust. Seadust õpetajate ettevalmistuse kohta ei ole veel olemas, teiselt poolt aga nõuab õpetajate puudus uute pedagoogiliste õppeasutuste avamist. Selle tõttu tuleb eesolevaks (1922. a.) kevadeks järgmised ajutised korraldused ellu viia, vabaks jättes aga teed ka teistele edaspidistele kavatsustele.

Seminaaride ettevalmistamiseks klassid (präparandid) kaotatakse järkjärgult ära. Kokkukõlas maapäeva

otusega asutatakse nende asemel kevadel 1922. a. 50 õpetajate seminaari juures, peaaesjalikult sääli, kus pole kõrgemaid keskkooli, täiendusklassid anderrikkamaile (Aufbauklassen). Nad on otseselt ühenduses rahvakoolliga, nii et võimaldavad algkooli õpetajaile edasiõppimise juba 13 aasta vanaduses. Täiendusklasside ülesandeks on anderrikkamaile rahvakooli lõpetajaile kõrgemat üldharidust anda, ja sellepärast ei ole nad ainult nende le määratud, kes õpetaja kutse tavad valida. Täienduskool peab õpilase küpsuseksamile 6 aastase õppimise järele viima. Pedagoogiline ettevalmistus kestab päälle selle 2 aastat. 1923. aastal avatakse seminaaride juures 50 uut klassi anderrikkamaile. Kohastes tingimustes tuleb ka keskkoolid niisugusteks klassideks täienduskoolideks (Aufbauschulen) ümber muuta.

Niisugused on ministeeriumi kavatsused Preisimaal õpetajate ettevalmistuse kohta lähemas tulevikus. Samas mõttes andis seletuse valitsus Riigipäeval rahvasaadikute järelepärimise päälle, kui kaugele on jõutud seaduse eelnõuga õpetajate ettevalmistuse kohta, rõhutades ka põhiseaduse par. 143 p. 2, mis nõuab õpetajate ettevalmistust kõrgemais õppeasutuses.

Neist kokkuvõtteist näeme, et Saksamaal rahvakooli õpetajate ettevalmistus lähemas tulevikus on kõrgema hariduse poole sihitud. Praegused õpetajate seminaarid Saksamaal ei suuda pedagoogilist ettevalmistust niikaugele viia, millest ongi tingitud kavatseseminaaride uuendus. Harilikud ettevalmistusklassid (präparamid) kaotatakse ära, aga nende asemele luuakse klassid anderrikkamaile õpilaste keskkooli ulatuses ja niisugusel alusel, et lastele laismaist rahvakihtidest edasiõppimist kunni keskkooli lõpueksamini võimaldada. Olgu siin ka ära tähendatud, et põhiseaduse par. 146, p. 3. just nõuab keskhariduse korraldamist nii, et kehvemate rahvakihtidele tee ka õpetaja kutsele kergendatud oleks.

Nagu näeme, on meil õige mitmed põhimõtted õpetajate ettevalmistuse uuenduses Saksamaal ära unustatud, kui räägitakse lihtsalt seminaaride sulgumisest, mis millegi pärast iseäranis meie parempoolsele ajakirjandusele meeldib. Ja

ka iseendast, õpetajate üldist puudust arvesse võttes, oleks meil töötavate pedagoogiliste õppeasutuste sulgumine kardetav ja täiesti kaalumata samm.

Kuidas tuleks meil õpetajaid ettevalmistavad õppeasutused korraldada, et lähemas tulevikus tarvilik arv tüsedaid ühtluskooli esimese astme algkoolide õpetajaid saada ja nende suurest puudusest välja pääseda.

Oleks paljas unistus, kui hakkaksime praegu terves ühtluskooli ulatuses õpetajate ühtlast ja iseendast mõista täielikku kõrgemat haridust nõudma. Meil ei ole veel praegu ühtki õppeasutust, mis keskkoolilegi täieliku kõrgema haridusega õppejõude annaks; meil on veel suur osa keskkooli õpetajaid madalama ettevalmistusega. Ja kas oleks ka puht evolutsiooniliselt seisukohalt väljamineks võimalik nõuda, et meie algkool, kus üle 50% õpetajaid ei ole seminaari haridustki saand, korraga peaks kõrgema haridusega õpetajad saama, kuigi see nii meelitava väljavaate pakuks. Reaalsele pinnale jäädes peame meie tunnistama, et veel õige mõnigi aasta algkooli õpetaja vähema haridusega peab leppima, kui seda ülikool annab. Küll aga tuleb ka meil praegust õpetajate ettevalmistust nii teaduslikust kui ka pedagoogilisest küljest tõsta.

Missugused õppeasutused annavad meil ettevalmistust tulevaile õpetajaile? Praegu töötavad sel alal 5 seminaari. Lähemas aastal korraldati veel Tartu ja Tallinna seminaaride juures Haridusministeeriumi poolt 2-kuulised kursused keskkooli lõpetajaile, kes algkooli õpetaja ametisse tahtsid astuda, nüüd aga on ministeerium sarnasest lihtsustatud ettevalmistuse viisist loobunud. Tõesti peaks ju igaühele selge olema, et nii lühikese aja on võimata õpetajaid kuigi võrd rahuldavalt ette valmistada. Arvame, et lühikese ajalised kursused ei leia tõsisest kaitset mitte kellegi poolt ja neid ei tule võtta kõnegi alla.

Praeguste seminaaridega ka ei olda rahul, iseäranis parempoolseis erakondades. Kui kõrvale jätta nii mõnestki ajalehe artiklist väljapaistvad nende autorite isiklikud maitseid ja intriigidest väljakujunend motiivid, siis jäävad seminaaride tegevuse arvustuse aluseks peaaesjalikult majanduslikud põhjused. Püütakse näidata, et seminaarid riigile liig kallid olevat. Siis arvatakse veel,

et seminaari õpilased nii noorelt kutsekooli valima peavad, millal nende kalduvused veel pole selgind. Selle tõttu ei lähe osa seminaari lõpetajaid sugugi õpetajaks. Ka räägitakse veel mõnesugusest iseäralisest „vaimust“, mis „bur-sat“ meele tuletavat j. n. e. Allpool vaatame, kuid võrd kõik need väited põhjendatud on.

Õpetajate ettevalmistuses on tähtsad kolm tegurit: üldhariduse tasapind, teaduslik-pedagoogiline ja praktiline ettevalmistus.

Õpetajate üldharidus ei ole pedagoogiliste õppeasutuste otsekohene ülesanne ja võiks tunnistada täiesti õigeks põhimõtteline arvamine, et üldharidus pedagoogilisest ettevalmistusest lahutada tuleks, nagu seda kavatakse ka Saksamaal. Tõesti, ainult siis on võimalik meetodiliselt see ehk teine õppeaine läbi töötada, kui eelharidusega tarviliised teadmised kindlasti omandatud on. Meie algkooli õppekavade ulatus on nii lai, et kahtlemata peame mõndama õpetajate mitte madalamal keskkoolist seisvat üldharidust.

Sellepärast oleks siis pedagoogiliste õppeasutuste normaal tüüp — keskkooli pääl ülesehitatud seminaarid. Sisseastumiseks nendesse oleks tarvis muutav küpsustunnistus. Kuid meie keskkool praegu ei ole laiemaile rahvakihtidele kättesaadav. Ei või seda ka lähemas tulevikus loota. Rahvakooliõpetaja aga peab tõesti rahvalaps olema, kes hariduse lõpetamisel oma teadmised ja võimised rahvale tagasi tooks. Meie keskkoolide lõpetajad omas rõhuvas enamuses niisugused ei ole. Nad püüavad ülikooli pääseda, et kõrgema hariduse lõpetamisega linnadesse elama jääda. Ka niisugusel korral, kui tee ülikooli kinni on, katsuvad praeguse keskkooli lõpetajad kuidagi viisi ikka linna elama asuda, kas või kantselei kirjutajana. See nähtus on täiesti loomulik, sest keskkoolide kasvandikud, iseäranis suurtes linnades, on linnalapsed. Ka maalt pääsevad praeguse keskkooli need, kes rohkem linna kultuuri poole püüavad. Vähe on meil kõrgema hariduse lõpetajaid, kes tahaksid maale tagasi tulla ja sääl omale tegevuspõldu valida. Hiljuti Tallinna filosoofilise ühingu poolt korraldatud ankeet õpilaste keskel näitaski, et keskkooli lõpetajate keskel küll 34% õpetaja kutse tahavad valida, kuid

ankeet ei räägi sugugi sellest, kas maal, või linnas, kas kesk- või algkoolis. Oleks viimased küsimused ette pandud, siis oleks ka, meie arvamiselt, selgund, et ideaaliks on just õpetaja koht keskkoolis ja pääasjalikult linnas. Sellepärast ei ole keskkoolide lõpetajad meie rahvakooliõpetaja ideaal ja kui mõned linnalased asjaolude tõttu siiski on sunnitud maale asuma, siis lepitakse selle paratamatusega ajutiselt ja esimesel võimalusel tullakse linna tagasi. Muidugi, on see üldine nähtus. Miks muidu, näit. Saksamaa riigipäeva liikmeid huvitab küsimus, mis on Haridusministeerium teinud, et rahva laiemaist kihtidest maalt õpetajate juurekasvu kindlustada (v. Pedagog. Reform 1921. a.).

Maal on meil keskkooli vähe ja needki töötavad võrdlemisi viletsais oludes. Tõepoolest on keskkoolide, iseäranis nende vanemate klasside korraldamine maal õppejõudude, ruumide ja õppevahendite puudusel väga raske ettevõtte, igatahes raskem, kui seda ehk arvatakse. Sellepärast ei ole õpetajaid ettevalmistavil õppeasutusil praegu sugugi lootust maa-keskkoolide pääle.

Juba sellest tekkib tarvidus seminaaride juure esialgselt ja vist pikemaks ajaks jätta ka üldhariduslikud klassid täieliku keskkooli kavaga, samuti kui Saksamaal seminaaride juures täiendusklassid asutatakse (Aufbauklassen). Õpetus neis üldhariduslikes, kui ka seminaari põhiklassides peab maksuta olema, mis võimaldaks koguda paremat elementi laiemaist rahva kihtidest. Õppekursus seminaaride üldhariduslikus osas võiks aga julgesti ühe aasta võrra lühem olla, kui harilikel keskkoolis, süvendades selle eest aga iga klassi kursust. Sarnane korraldus oleks võimalik, esiteks, sellepärast, et seminaaridesse edasiõppima pääsevad anderikkamad algkooli lõpetajad. Teiseks peab seminaaridele paremad õppetöötingimised looma (praktilised tööd, töökojad j. m.), kui see suuremas osas keskkoolides võimalik on ja lõpuks võiks mõned keskkooli üldhariduslikud õppeained, mis õpetajale nende tulevases tegevuses võrdlemisi vähem tähtsad, vähe lühendatud kujul iäbivõtta ja sellega võimaldada rohkem süvenemist niisugusesse aineisse, kui muusika, laulmine, võimlemine, töõõpetus j. n. e.

Kehakasvatus koolis ja väljaspool kooli.

A. Kalamees, võimlemisõpetaja.

Üldsihiks on kummalgi mõistel inimese keha ja vaimu arendamine tervise, ilu, jõu, osavuse, ettekujutusvõime jne. sihis. Ses asjas oleme ühisel arvamisel puhtsportlastega ja mõttetu oleks siin üldise sihi vahel vahet tegema hakata. Kuid koolil on veel eriti kehakasvatuse abil teised ülesanded täita, milliseid puhtsportlasil tarvis pole käsitada, kuigi nad sääl vähemal määral iseenesest olemas on.

Peame alati seda meeles, et laps arenematu, nõrk kehaliselt kui ka vaimliselt on. Sellevastu on täiskasvanu tugev, ta on igatepidi enamvähem arenend. Sellepärast peab ka kehakasvatuspriintsiipide käsitamise juures teatavat vahet tegema.

Laps on nõrk kehaliselt, ta tarvitab enne oma kehajõudude väljarendamist, kui ta väga rasket, ülipingutavat harjutust ette võtta võib. Talle peab enne lihtsamat, tema jõu kohast antama, et ta keha parajat tööd saaks. Samuti peab lapse mõistus oskama kohe tema kohaseid harjutusi aru saada. Oskab laps seda, siis on talle harjutused ja käsitusviis kohased. See asjaolu on kindlamaks arenemise ja edinemise pandiks. Ainult sel moel võib laps järjekindlalt, järk-järgult kehaliselt arened ja täieneda.

Sellega on laps siis arenevast staadiumis. Ta areneb ja täieneb alaliselt, kunni täiealiseks saades nooruse arenemistipp enam-vähem juba lõpetatud on. Säält algab siis täiskasvanu, eriti puhtsportlase kehakasvatuse käsitus. Täiealiseks saades on keha arenemise võimaluspiir enam-vähem käes ja siis tuleb, nii ütelda, kehaliste saavutuste alalhoidmine ja täiendamine. Noores eas arenevast ajajärgust kunni täiskasvanuni, arendatakse keha teatavate piirideni, ühel isikul suuremal, teisel vähemal määral, mis ripub isikust enesest, tema tahtmisest ja annetest sel alal töötada ning ringkonnast, kus ta oma kehakasvatuse on saand. Võiks võtta täiskasvanu ülesannete hulka oma keha kõrgemate kunstinõuete seisukohalt arendamine. Selles on mõeldud pääasjalikult keha ilu, kuna teised sihid rohkem tagaplaanile jäävad.

Sellest näeme, et kooliealine laps arenevast staadiumis on, kuna täiskasvanu keha arenevast ajajärgust saadud saavutuste alalhoidmine ja täiendamine on. Sellega on teatav joon nende kahe ajajärgu vahele tõmmatud, millel oma erilised ülesanded ja tähtsus on.

Mõttetu on sellepärast last, kui sarnast, panna neid ülesandeid täitma, mida täiskasvanud peavad tegema. Võtame puhtsportlised näitused. Mõttetu ja patustav on noori neid maid ja pikkusi maha jooksma panna ehk lasta, milliseid suured täidavad. Mõttetu oleks noori sarnaseid raskusi tõstma panna ehk teha lasta, mis neile liig oleks ehk milliste tagajärgede pääle nad oma tähelepanu ei oska pöörata. Seda rohkem, kui sarnased asjad ainult võistlusmõttes korraldakse, mitte kui harjutusmõttes. Kuid ometi on seda alatasa näha, kus noori 13—14 aastaseid 5—6 verstalisi maid võistlejatena maha näed jooksvat. Ja sarnaseid asju sünnib teistelgi aladel. Klüsitavaks jääb tagajärgede saavutuste küsimus, milliseid ta anda võib! Ärgu tuldagu siin ütleva, et ma täiesti vastu räägin; ei, ma räägin parajusest. Ja seda parajust peavad täiskasvanud moodustama. Täiskasvanu juures langeb sarnane parajuspiir alla-poolle.

Sellega on siis kooliajajärk keha arendav, tervise saavutamise ajajärk, pärastine aga edasiarendav ja alalhoidev. Seda peab silmas pidama ja arvesse võtma.

Pääle nende faktorite on veel kooli, kehakasvatuse ülesanne ka pedagoogiline. Kehakasvatus peab noort inimest aitama inimeseks kasvata. Kui suur on kehakultuuri kasvatav mõju koolis, sellest pole praegused pedagoogid veel õieti aru saand. Puhtsportlastele on see küsimus kõrvaline asi, see ei puutu otsekohe neisse. Kuid ka nende juures võib kehakultuuri arendavat mõju pedagoogilisest küljest vaadelda. Sellega on asjal ses suhtes puhtsportlaste kohta ka oma mõju ja tähtsus. Kuid siin ei saa seda tegurit enam täieliselt ära kasutada, kui inimene juba enam-vähem oma karakteri poolest väl-

jakunenend on. Seda enam võib aga seda lapse kohta. Võtame, näituseks, mängu. Kas ei mõju tema sisu, seadused, teiste õpilastega koos mängimine kasvatavalt lapse pääle? Kas ei õpi ta siin enmast kokkuvõtma oma tegevust kontrollerima jne? Seda teavad kõige paremini võimlemisõpetajad, kuna puhtsportlased sellest vähe huvitatud on.

Kuna kehakultuur õpetajal kasvatusabinõuna õige suure tähtsusega on, siis on ka see üks vahe kooli- ja väljaspool kooli kehakultuuri käsitamisel. Ärgu otsustagu sellepärast sarnaseis küsimusis puhtsportlased asja üle sirgjooneliselt, millest nad otsekohe huvitatud ei ole.

Arendame ja kasvatame noor enne

kehakultuuri abil inimeseks, kes kehaliselt ja vaimliselt enam-vähem tugev oleks, siis saadame ta puhtsportlasele tegevusele, kus ta oma enese täie kritiseeriva ja mõtleva arusaamisega ning arenenud lihasetundega täielisele sportimisele ja enesetäiendamisele võib asuda. Enne, kui tal seda otsustamis kriteeriumi, mis kasulik või kahjulik, pole, olgu arusaaja ja tark juhataja asja juhiks ja kontrolli pidajaks. Ja see on otsekohene ja õige tee, mis üksi ainult soovitatavale sihile viib.

Nii lühidalt sellest vahekorra-st. Võiks veel paljust rääkida, kuid need on siin tähtsamad, põhjanevad küsimused ja mõisted, millede käsitamisel ikkagi vahet peab tehtama.

Kuresaare ja tema ümbrus.

(Ekskursiooni kava.)

J. Port.

Liginemas kevadine koolitöö lõpp. Kergivad päevakorrale ekskursioonide korraldamise küsimused: Kuhu minna? Mida vaadata? Viimaseil aastail on paljud koolid sõitnud Saaremaale. Leidub tänavugi sinna reisirajad, sest on ju Saaremaa tõesti huvitavam osa meie kodumaast oma rahva ja selle eluviisi poolest. Kuid veel enam vaatamisvääriline on Saaremaa loodus, mis palju rohkem lahkumise läheb „Suure maa“ loodusest, kui tema rahvas „Suure maa“ rahvast. Senni puuduvad meil veel, kahjuks, üksik-ajalisemad kohtade ja looduse kirjeldused, mis oleksid kokkuvõttes teadusega, sellepärast on raske õpetajal-ekskursiooni juhil võõras kohas iseseisvalt orienteeruda ja leida kõik, mis maksaks vaadata ja mida peaks vaatama.

Et appi tulla neile, kes soovivad õppereisile sõita Saaremaale, peatan siin lühidalt küsimuste juures, mis aitaksid kaasa Kuresaare ja tema ümbruse tundma õppimisel.

1. Kuresaare linn — äratab kõige päält huvi oma muda supelusasutustega, mille sisseseadid ja arstimisviise tuleb tundma õppida. Kuid õppereisil ei tuleks leppida mitte üksi supelusasutuste vaatamisega, vaid peaks paluma nende asutuste juhata-

silt seletusi ka tervismuda tekkimise, keemilise koosseisu ja mõju üle haiguste ravitsemisel. Ühes sellega tuleks ette võtta kõik muda järville just niisugusel ajal, kui säälmuda järve põhjast üles võetakse ja veovagunitesse laaditakse.

Teiseks vaatamisväärilisemaks kohaks linnas on vana loss, mis on üks paremini alalhoidunuist meie maal. Siin on vaatamiseks lõpmatu palju ajaloolist, arhheoloogilist ja muinasloolist materjaali, mida vaevalt poole päeva jooksul suudetakse järele vaadata. Seletusi annab lossi järelvaataja linnavalituse korraldusel ekskursantidele hinnata. Lossi tornist avaneb suurepärane vaade linnale ja avarale ümbrusele. Lossi vall on samuti võrdlemisi hästi alalhoidund ja äratab vaatlemisel suurt huvi.

Teisist linna asutustest teenib veel erilist tähelepanu linna muuseum, kuhu on kogutud kaunis rohkesti Saaremaa rahva ainelist vanavara. Saaremaa loodust esitavad siin väike mineraalide ja kivistuste kogu, sõnajalgade korjandus, lindude kogu ning putukate kollektioon, milles rikkalik kogu kiilisiid. Muuseum oli mineval aastal, kahjuks, liig kitsasse ruumesse surutud ja kor-

raldamata, mispärast oli raske saada temast korralikku ülevaadet.

Pääle selle tuleks üles otsida linnas emdise sadama koht, kuhu veel 200—300 aasta eest laevad sõitsid, siis, kui praegused mudajärved veel merega ühenduses olid.

Et Saaremaal talvekülmad koguni mõrgad on, siis võivad Kuresaares lah-tise taeva all hulk soojamaa taimi kasvada, mida tuleks tähele panna. Nii kasvavad lossi õues: põõkpuu (*Fagus silvatica*), millest Lääne-Euroopas valmistatakse meile tuntud painuta-tud mööblid;

Itaalia pappel (*Populus pyra-midalis*) luude rohi (*Molera helix*) — esimesta Liivimaa piiskoppide mälestussamba ümber (väljasuremisel).

Valge mooruspuu (*Morus al-ba*) merekooli õues. Tehti ju omal ajal katseid Saaremaal siidi usside kasvata-misega. Pooppuu (*Sorbus scandica*) supelusmajade eelsel alleel.

2. Kuresaare ligem ümbrus.

Loode park, ühes ligiolevate mudajärvedega on üks huvitava-amaist ja sisurikkamaist kohtadest Saaremaal oma taimeriigi mitmekesisuse, lindude rohkuse ja geoloogiliste mälestusmärkide poolest. Pargis on väga palju õistaimi, kelle hulgas käpad oma liikide rohkuse poolest iseäralist tähelepanu teenivad. Hoosjal otsimisel võib leida siin isegi sarnaseid haruldasi käppi, nagu: kuldking (*Cypripedium calceolus*), kärbse kujuline käpp (*Ophrys muscifera*), mille õied kärbest meele tuletavad, kuna hall käpp (*Orchis militaris*) oma hää lõhna poolest laialiselt tuntud ja siin õige tihti ette tuleb. Meie rannas, liival leidub valgeid kukkharju (*Sedum album*). Pargi ligidal võib mere rannas tähele panna väikseid liiva luuteid, kuna teisel pool üle maantee jääliugustikkude liikumise jälgi leidub. Mudajärvis pesitab õige rohkesti vesilinde.

Ka Kuresaare laht ühes valli ümbrusega ja linna surnuaed pakuvad vaatlemisel omajagu huvitust.

3. Kuresaare kaugem ümbrus.

Esimeses järjekorras tuleks reis et-

te võtta Kaarma kiriku juure, mis linnast 12 versta. Maanteel, mis Apaligidal viib raudteele, võib tähele panna huvitavat liivaauku, milles avaneb äraveetud liiva alt sile pae „põrand“ selgete kriimustustega, mis väga hästi alal hoidund. Siin võib saada selge pildi jääliugustikkude poleerimis ja kriimustustööst. Kaarma kirik on üks vanemaist ehitusist meie kodumaal. Ta kannab tähtsat ajaloolist kirja ühes valmis saamise aastaga (1407); väga tähelepanemise väärt on ta seesmised kaunistused: katoliku aegsed altari ja kantsli löiked ühes kujudega ja seina pilt samast ajast, kuna altari pilt kuulsa Saaremaa kunstniku Molleri töö on. Otse kiriku külje all on Kaarma maalinnas asukoht, mille põhiplaan üsna hästi alal hoidund.

Kirikumõisa aias kasvab veel jugapuu ehk kodarapuu (*Taxus baccata*), mida praegu Saaremaal veel õige arva leida ja mujal kodumaal kuski ette ei tule. Tema kõrval maja seina ääres kasvab teine haruldane Saaremaa taim, mis samuti kui esimene väljasuremisel; s. o. luuderohi (*Hedera helix*) siin pastori maja varjus on need kaks huvitavat saare taime nagu botaanika muuseumis alal hoidund.

Märkus. Jugapuu ehk kodarapuu on eestikeelse nime nähtavasti sellest saand, et selle taime kõva tüve tarvitati vankri kodarate valmistamiseks. Kodarapuu kasvis varemalt Saaremaal õige laialiselt. Nii on tuntud Kodarmägi sellest taimest oma nime saand, kuigi sääl praegu enam ühtki kodarapuid ei kasva. Samuti kasvis jugapuu isegi rannaäärseis metsis „Suurel maal“. Praegu on see puu pea täiesti hävimas ja on vahest viimane aeg teda looduses veel näha, kui teda mitte iseäralise kaitse alla ei võeta. Teda leidub veel Sørve poolsaarel mõnes üksikus kohas sügava metsa all, ehk mõnes talu aias, nagu Salla külas Kaali mõisa ligidal. Üksik eksemplar on temast alal ka Pottsepa metsas Pärnumaal.

Luude rohi oli varemalt samuti üsna harilik taim Saaremaal ja kasvis sääl nagu praegu kesk Lääne-Euroopas — mässides end puude ümber. Nüüd leidub teda veel mõnes üksikus kohas maad mööda roomamas; pääle eelpool nimetatud kohtade tuleb ta ette Kaarma surnuaial köster Kallase haua,

kus ta kalmukünka paksu põõsastikuna katab. Ainult Sõrve poolsaarel — Sopi metsas on alal hoidunud veel mõned suured eksemplaarid, mis elujõulistena kuuse tüve mööda üles ronivad. Paljudest kohtadest, nagu Kaali järve ligidalt, Tiinuse mõisa, Anseküla kirikumõisa ja kõstrimaja aedadest on ta viimastel sõjaaastatel kadund. Muidu aga tumtakse teda meil toa ja triiphoone taimena efi ehk efeu nime all.

Kaarma kiriku ligidal on vana kuuulus Kaarma õpetajate seminari hoone. Selles õppeasutuses on hulk ärksaid õpetajaid Saaremaal ja „Suurel maal“ oma hariduse saand.

Kaarma surnuaia ligidal on väga suur paemurd, millest tõhutud paasid on ehitud suurem osa Kuresaare linna maju. Praegu valmistatakse siin käsitsi primitiivsete abinõudega — Saaremaa majadele nii iseloomulikke — korstna otsi. Siin paemurrus avanevad suurejooneliselt Saaremaa tüübilised pae-kihid hiigla lademetena; siin võib tundma õppida maakera pinna geoloogilist ehitust ja Saaremaa paasi temale iseloomuliste kivistustega. Sellest paemurrust ei tohiks kunagi ükski õppesalkkond mööda minna. Teekonnal Kaarmale ja tagasi on võimalik tundma õppida ida Saaremaa tüübilist loodust — kadakasi karjamaid viletsa rohuga ning kuivand paese pinnaga, madalaid päkkli-põõsaid rikkalikult viljaga, Saaremaa tüübilisi rohkearvulisi tuulikuid, rahvast nende töis ja talituis, põldu, selle harimist ja vilja kasvamist, looma ja hobuse karju jne. Kaarma kiriku tornist võib kiikriega kogu ida-Saaremaa lausiku üle vaadata Kuresaareni. Selleks reisiks kulub ära terve päev.

Teine reis tuleks Kuresaarest teha Kaali järvele, kuna Kaarmale jala tuleb minna, võib Kaali järvele kaunis ligidale (2 versta kaugusele) rongiga sõita. Sõit Saaremaa raudteel on kah omaette algupärane sündmus: lahitud vagunid, vaba vaade igale poole. Palju nalja teeb see, et vedurijuht mitte üksi oma sõiduriista juhtimisega tege- mist ei tee, vaid tihti peab ta värvavaid avama ja loomi malgaga raudteelt mi- nema kihutama. Kaali järv — see geo- loogiline mõistatus — kesk sügavat vai- kist parki avaldab omade kõrgete kal- laste ja vaikse veepeeglika väga sügava

esteetilise mulje. Sama rongiga võib sõita veel edasi Valjalale vanu linna varemeid vaatama.

Kõige meeldivamaks kohaks taime- riigi rikkuse poolest tuleb pidada siiski — vahest koguni üle terve Eesti — Abruksa saart. See nagu omaette botaanika aed kesk merd.

Tuletornist võib vaadata üle terve saare, mis on kaetud lehtpuu met- saga (salgake okaspuid on lõuna-lääne serval). Kesk seda rohelist taime- merd silmad ainsama eluhoone katuse (metsa- vahi maja), mis paistab lossina muinas- loolises laanes. Küla, mis asub lääne- poolsel saare serval, nagu ei kuulukski Abruksa loodusesse. Selle luulelise met- sa — kesk merd saarel, mis tekkind muinas- loolisel ajal Suure Tõllu surmatud kotkast — moodustavad lopsakad lehtpuud, kellede hulgast eriti silma torkavad suu- red päkkli puud (Caryllus Avella- va), kes siin oma põõsalaadi pea täiesti näikse kaotand olevat; pooppuud (Sorbus scandica) ja hiigla suured pärnad omade laiade kroonidega. Lagedamatel kohtadel on rohkesti viir- puid (Crataegus monogyna) ja päike- se paistel põldmarju ehk seava- barnaid (Rubus suberectus). Põõ- saste vahel on haruldaset palju igasu- guseid käppi: Arukäpp (Orchis Morid), hallikäpp (O. militaris), jumalikäpp (O. maculata), la- valeheline käpp (O. latifolia), lõhnav Jeesuse käerohi (Gym- nadenia Odoratissima), kääokeel (Plathantha bifolia), lehtroheli- ne käpp (P. chlorantha), pesajuur (Neottia Nidus avis). Üldse võib leida siin pea kõiki meie maal ettetulevaid käppi. Järsku tunnend kusagil põõsas pa- ha lõhna: ei ole sääl aga mingit roojust, vaid haisev kureraha (Geranium Ro- berti anum) on selle vastiku lõhna sü- nitaja. Samuti võib sepetsifilise lõhna tõttu tihti siin sibulaid üles leida, nagu karulauka (Allium ursinum), metslauka (A. scorodoprasum), rohu- ehk murulauka (Al. Obraceum), viimast kasvatatakse meil harilikult aedadest. Siin leiad aga kõik need taimed metsikus olekus. Rohkesti on põõsaste vahel palju õielist kuu- tõbe, rohtu (Poly gonatum multiflorum), keda sakslased tema ise- loomulise juurika pärast, millel mullu aastaste varte kohal isesugused mustad

lohud — Salomoni pitsati rohuks kutsuvad. Tee äärtel päikese paistel on tihti leida põld härg heina (Melampyrum arvense) ja harjakas härg heina (M. Cristatum). Tulikatest puutuvad silma pääle harilikkuude — raba tulikas (Ranunculus Flammula) — tuletorni ligidal, mürktulikas (R. sceleratus), mugul tulikas (R. bulbosus).

Kõige tähelepanemisväärilisemaks taimeks Abrukas on aga lõhnava varjulill (Asperula odorata), mida meil „Suurel maal“ koguni harva paaris kohas ette tuleb. Siin moodustab varjulill omade õrnade männakas lehtedega

ja väga meeldivalt lõhnavate (kumariin!) välgete õiekestega nii kauni õrn-ilusa vaiba, millele kuidagi ei söanda jalaga pääle astuda. Ja nii vaatama jäädes leheküllast vaikist Abruca metsa, kus kasvavad kaharad pärnad, tammed ja saared, varjurikkad vahtrad ja jalakad, kelle varjus õitseb lõhnava valge varjulill, unustad koguni, et oled Eestis — Pühjamaal, vaid arvad end äkki olevat sattunud kuhugile Lõunamaale ning hakkad ümber vaatama, kas kusagil päikese paistel ei valmi vahest viinamaari. Ei taha kuidagi lahkuda sellest metsast.

Kuhu rännata?

J. Uustalu.

Kevade tulekuga kuulduvad õpetajate hulgas jutud ja arupidamised — kuhu rännata pääsedes koolimaja seinte vahelt? Paar korda on Soomes käidud, nüüd olévat Tallinna õpetajatel kavatsus teha reis Saksamaale. Õige veetlev mõte; ja praeguse Saksa raha madala kursi tõttu näivad selle kavatsuse täidesaamiseks õige hääd eeldused olemas olevat. Kuid kõik ei mahu ju mitte Saksamaale sõitma. Kuhu peaksid siis samud säädma need reisihimulised, kellel kukru „tonnash“ väljamaa reisi tarvis küllalt suur ei ole? Sest tiibu laotama ometi peaks ju kopsu tuulutama peaks ka, nii et teha üks rännak on siiski väga soovitav.

Kui ei suuda sõita Saksa-ega Soomemaale, siis rändame — kodumaaal. Kui on raha, siis rattaga, kui ei ole, siis jala, paljajalu. . .

Õpetajale Läänemaa soode ja rabade

vahelt oleks küllalt huvitav ja õpetlik minna kord Võrumaa „mägestikku“. Ja õpetajale Võrumaalt võiks küllalt magusana tunduda Muhu-, Saare- ja Hiiumaa pehme meriõhk. Ei iialeski unu mul meelest merisõit Haapsalust Kuivastusse ühel ilusal nelipühi esimesel pühal! Nii sama hästi on mul meele jäänd pilt Muna-mäe vaatetornist üle Haanja kiltmaa: künkad, järved, orud, milliseid ei tunne Läänemaa. Ja siis veel rahva omaparasused, sagedasti korduv „õkva“ . . .

Välja kodumaale, jala, raudteel või rattal!

Ma soovitaksin õpetajate liitudele ühutada oma maakonna vaatamisvääriliste kohtade tutvustamiseks, soovitaksin kokkusaada marshruudid. Tähendatud peaksid olema peatuskohad muidugi koolimajades.

Eeltöödega tuleks juba nüüd algada.

Kirjandusest.

M. Kampmanni „Eesti Kodumaa“ II osa ilmunise puhul.

Rõõmustavaks nähtuseks on meie kasinavõitu maadeteaduslikus koolikirjanduses M. Kampmanni „Eesti Kodumaa“ II. osa ilmunine. Raamatus on huvitavaid palasid nii klassis kui kodus lugemiseks. Kuid millelegi pärast on

raamatu lõpu osas, nimelt Võrumaa, Valga- ja Petserimaa osas, väga palju vigu sisse jäetud, mis vist sellest on tulnud, et autor-korraldaja väga on teadete saatjaid (kohtadelt) usaldand. Nende ridade eesmärk ei ole mitte raama-

tut arvustada, vaid lihtsalt ametivendadele nõu anda enne raamatu tarvitusele võtmist temas järgmised vead ära parandada :

1) Nagu direktor J. Käis'i mõõtmised 1921. a. sügisel näitasid, ei ole Munamägi Haanjas mitte 324 meetrit kõrge, vaid vaevalt 310 meetrit (lkh. 222).

2) Haanja Munamäe kõrval on kõige kõrgem mägi Vällamägi; Vellamägi on ta ehk neile, kes meie Eesti „ä“ välja ei oska ütelda (lkh. 223, 238, 240).

3) Rõuge kihelkonnakooli (praegune 5—6 õppeaasta algkool) taga oli olemas ja on ka praegu veel „Tindi org“. Mingsugust „Ööbiku orgu“ sääl ei ole. Vist on tahtnud „Rõuge maastiku“ autor siin lugejatele ta omas perekonnas pruugil olevat oru nime päale sundida, (lkh. 223, 238).

4) Mustjügi ei tule mitte Karulast, vaid Vana Antsla ja Zooru valdade piiril asuvast Kaugjärvest (lkh. 224).

5) Põlva kihelkonna 10 järve ei asu mitte Zolga, vaid Zolgo küla juures; ka ei ole raamatus ülesloetuist järvedest seitsmes järv mitte Kärstna, vaid Karsna järv: Tallinnas tuntud kriminaalpolitsei ametnik on oma perekonnanime sellelt järvelt saand (lkh. 225).

6) Zooru metsa kutsutakse Kautsi laas (raamatus Kantsi); Kautsi laane külge tuleks arvata ka Vana Antsla Patupera nurka. Pääle selle on suured metsad (moodustavad ühe metskahkva-, Veriora-, Palu-, Pindi- ja Oravä valdade piirides, niisama Võrumaa lõuna piiril — Misso — Rogosi — Žiistre nurgas, (lkh. 226).

7) Teadmata on, kelle käsul Röpina mehed kaltsudega ja pottidega on hakanud ilma mööda ümber kolama; vist on neile selleks küll hra Kampmanni poolt soovitus ligi antud, sest ka Jürgens-Tasak teab portsupillidega kauplajatest Röpina meestest rääkida. Röpina mehed ise aga ei ole nartsukorjamisest kurja undki näind. Endisel ajal käisid küll koha pääl talusid mööda Nartsu Viido ja Nartsu Ivvari, kuid nende jalg ei ole kaugemale Röpina kihelkonna piire saanud, ja praegu on nad mõlemad juba ameti-puhkusel. Küll on selle jutu vist välja ajanud setukesed — Petserimaa eestlased, kes Pärnu, Viljandi ja Tartumaal ikka küsimise pääle — kust pärit? — vastavad, et Röpina. Mui-

nasjutt Röpina nartsukaupmeestest aga venib ja venib... (lkh. 227).

8) Niisamasugune on ka muinasjutt Röpina rootslastest. Selles jutus on tött niipalju, et Röpina kihelkonnas on palju perekonnanimesid „ing“ lõpuga, mis nende kandjate rootsipärasust pida- vat tunnistama. Küsitav aga on, kui rootsipärane nimi Otsing, Karotsing, Karheiding, Kristoving j. n. e. on. Rahvasuu aga teab rääkida küll ühest perekonnast „ing“ lõpulise perekonna nime, kelle vanaisa omal ajal mõisakubjas oli ning sellepärast, kui „handverk“, enam maameheks ei kõlvanud; säält perekonnast olla siis ka see liigutav Rootsi soldati jutt pärit (lkh. 227).

9) Kiröpä lossi lasksid rüütliid ise õhku, kui nad Ivann Hirmsa ajal Vastseliina rüütlitele appi läksid (lkh. 229).

10) Ainult Võru kadadad räägivad „Kaseritsa“, Vellamägi, kuna igalpool „Kasaritsa“, „Vällamägi“ räägitakse (lkh. 229, 230 ja 231).

11) Jutt 11—13 kilomeetrit kõrgetest Võhandu kallastest on raamatusse vist korrektori süü läbi juhtund (lkh. 234); võrulased Võhandu kallaste ilust suurt ei näe, sest jõge ümbritsevad mädad niidud ei lase linnalast jõe le ligi; iseasi — võrumaalased (236 leheküljel „Õnnelikud on võrulased, kes tema kallastel asuvad“).

12) Piit 236 leheküljel ei kujuta mitte Röpina paberivabrikut, vaid mõisa jahuveskit ühes möldri seaputkaga — ni umbes aastat 10—15 tagasi. Paberivabrik asub teisel kaldal, sääl, kust H. Staden veski ülesvõtte on teind.

13) „Rõuge maastikus“ tuleb „Ööbiku oru“, „Vellamäe“ ja 324 meetrilise Munamäe kõrguse asemel „Tindi org“, „Vällamägi“ ja „ligikaudu 310 m.“ lugeda. Munamäe tipul ei ole praegu miksugust vaatetorni. Võrumaakonna valitsus alles mõtleb sinna torni ehitada; et aga Võrumaal üldse väga aegamööda ja põhjalikult mõteldakse, siis tuleb veel hulk aega oodata, enne kui Munamäele torn saab. — Munamäe lähedal asub Vaskna, mitte Voskna a järv (lkh. 238, 239, 240).

14) Valgamäa kirjelduses tuleb meelles pidada, mis ülemal p. 4. Mustjõdest räägiti (lkh. 248).

15) Petserimaa kirjelduses on ka paar viga sisse juhtund, nimelt jookseb

Petseri- ja Võrumaa piiril Võhandu haru. Mäda jõgi, mitte Mudajõgi (Ihk. 262); ka ei asu Võõbsu alev mitte Petseri, vaid Võrumaal kõige oma 530-ne elanikuga. Lodjamehi ei ole praegu Võõbsus olemaski; kuid sõidavad aga praegu Peipsi aurulaevad jõe mööda kunni Võõbsuni. Pärast seda, kui Ve-

ne piir suluti, ei ole Võõbsu ärimestel enam midagi teha: äri õitseb nüüd igasugustes piiripunktides, kus väljastpoolt (tihti Venemaaltki) tulnud n. nämet. ärimehed näginud vene-lase kulul õige ruttu miljonäärideks sirguvad. J. K.

Uued lasteajakirjad.

Käesoleva aasta algus on meid rikastand kahe laste ajakirjaga — „Laste rõõmuga“ ja „Vikerkaariga“.

„Laste rõõm“ ilmub E. Enno toimetusel, Tallinna Eesti Kirjastus-Ühiseuse väljaandel Tallinnas (Pikk t. 2) kaks korda kuus ühe trükipoognalise piltidega kaunistatud vihuna ja maksab aastas 360 mrk., poolaastas 180 mrk., kuus 30 mrk., üksik nr. 15 mrk. On juba ilmud 8 numbrit. See ajakiri on määratud nooremaile lastele. Kuna meil puuduvad hääd lastekirjanikud, siis on ka „Laste rõõm“ pidand eestkätt tõlgetega leppima (Soome, Saksa ja Inglise keelest). Algupäraseid töid on kaunis vähe ja on need keskelt läbi nõrgemad kui tõlked. Kaunistavad pildid on enamasti meie oma kunstnikkude tööd. Palju rõhku on pandud keelelisele küljele. Kuigi tahaksime näha, et „Laste rõõm“ tulevikus laste hinge veel rohkem tabada suudaks, võime siiski teda meie väikesetele soovitada. Üksikasjalisem ülevaade edaspidi.

„Vikerkaar“ on määratud juba rohkem vanemaile lastele. Toimetajad — A. Oengo-Johanson ja M. Nurmik nimetavad teda noorte kirjanduslikuks kuukirjaks. „Vikerkaar“ maksab aastas postiga 300 mrk., poolaastas 150 mrk., üksiknumber 25 mrk. „Vikerkaare“ väljaandjaks on k.-ü. „Kool“ Tallinnas. Toimetus asub Tallinnas, Suur-Tartu m. 44.

„Vikerkaar“ säeb omale ülesandeks pakkuda lugejaile pääasjalikult hääd ja

huvitavat jutukirjandust. Kaas-töölisteks on palutud paremad Eesti kirjanikud. Pääle selle tõlgitakse kindla valikuga võõrast noorte jutukirjandust.

Pääle jutukirjanduse püüab „Vikerkaar“ esineda ha teaduslike artikkelitega, mille sisu noorte huvidele vastab. Rohkesti ruumi mõeldakse anda kaugete maade looduse- ja elu- ning reisikirjeldusile.

Edasi, tahab „Vikerkaar“ tähelepanu pühendada noorsoo näitekirjandusele, lüürilisile luuletusile ja noorsoo kirjanduse arvustustele. On sisse säetud „Oma nurk“ ja „Küsimused ja vastused“, kus noored ise omi töid avaldavad ja üksteisega mõtteid vahetavad.

Ilmund on siia maani kaks numbrit. Neis kaaluvad tõlked algupäraseid töid üles. See on meil muidugi esialgu paratamatu nähtus. Ja parem on igatahes hääd tõlked kui halvad algupäraseid töid. Juhani Aho „Hell sisetunne“, Mark Twain'i „Prints ja kerjus“ ja Soome muinasjutt „Väike kullake“ on lastele kaunis huvitavad. „Hallasoo kool“ oleks nagu rohkem õpetajaile kui lapsile määratud.

Ilmund paari numbri järele on veel raske otsustada, kui hästi ajakiri oma ülesannet täita suudab. Suur osa eeskavast on veel puudutamata. Kuid tervitame julget katset välja anda noorte kirjanduslikku kuukirja ja soovime sellele hääd edu. E. M.

Kroonika.

Kirjanikkude au kaitseks.

Haridusministeeriumi 1522. a. eelarve arutusei juhtisid Riigikogu liikmed A. Palvadre ja E. Martinson selle peale haridusministeeriumi tähelepanu, et meil

puudub seadus, mille järele loovale kunstnikkele ja kirjanikkele riigipoolt toetust määratakse. E. Martinsoni poolt esitati ka Riigikogule soovivaldus; et haridusministeerium lähemal ajal

esitaks Riigikogule vastava seaduseelnõu ja 1923. aasta eelarvesse võtaks vastavad summad. Riigikogu võttis soovivalduse vastu, kuigi haridusminister hra Bauer selle vastu vaidles, sellejuures kirjanikkude kohta haavavat ütelist tarvitades. Kirjanikkude Keskkomitee on kirjanikkude au kaitseks järgmise avaliku kirjaga esinenud :

Herra haridusminister H. Bauer on enesel Riigikogu koosolekul 4. apr. s. a. järgmist lubanud öelda :

„Mis loovate kirjanikkude ja kunstnikkude riikliku toetamisesse puutub, siis ei ole meil sarnaseid kirjanikke, keda toetada võiks. On ainult „lendavad sigu“. (T. Teataja“ nr. 78, 1922.).

„Heideti ette, et küllalt pole toetatud noori kirjanikke ja kunstnikke. Aga neid pole olemas, pole ühtegi Juhani Aho sarnast, tema asemel on ainult lendavad sigu olemas“. („Päevaleht“ nr. 79, 1922.).

Ühtlasi kinnitavad koosolekul viibind isikud, et ministri kõnes tõesti neile referaadele vastavad laused on leidund.

Nii on siis kirjanikud : A. Adson, A. Alle, J. Barbarus, A. Gailit, E. Enno, A. Kivikas, J. Kärner, J. Lintrop, O. Luts, M. Metsanurk, J. Mändmets, E. Peterson, R. Reimann, V. Ridala, R. Roht, K. Rumor, J. Semper, G. Suits, K. E. Sööt, A. H. Tammsaare, A. Tassa, F. Tuglas, M. Under, E. Vilde, H. Visnapuu ja kõik teised ilma erandita hra haridusministri arvates ainult „lendavad sead“ ?

Mis keegi hra Bauer Eesti kirjandusest teab ja arvab, see ei huvita meid vähemalgi määral. Kuid siin on tegemist Eesti kultuurpoliitika ametliku juhiga, kelle otsus on lausunud parlamendi kõnetoolilt kui valitsuse arvamine. Sarnast harimatut mõnitust pole enesele luband vissionsi veel ühegi riigi haridusminister oma maa kogu kirjanikkude pere kohta.

Me protesteerime selle kultuurilageduse ja tooruse vastu !

Te võite jätta Eesti kirjanduse ilma igasuguse ühiskondliku toetuseta, nagu ta seda on senni olnud. Te võite Prantsu ja Truusmanni Eesti kultuuri kohta tähtsamaiks pidada kui Eduard Vildet või Gustav Suitsi, nagu seda senni olete teind. Kuid kui te kõige lisaks meid veel sarnasel kombel ametlikult mõnitamõtlete, siis teadke, et me seda vaikides ei taha kuulata !

Praegu õpetatakse koolides haridusministeeriumi poolt kinnitatud ametliku programmi järele ka uuemat Eesti kirjandust, s. o. tutvustatakse õpilasi ka „lendavate sigade“ loominguga. Kui meie uuem kirjandus pole midagi väärt, siis ei peaks haridusministeerium lubama sellega koolides aega viita.

Kuid me usume, et meil veel inimesi leidub, kes teavad, kui palju Eesti kultuur meie kirjandusele võlgneb. Ja me usume, et vähemalt need kultuurinimesed ka meie haavuse ning protesti tunnet jagavad.

Mitte hra Bauerile, vaid neile, kes kirjanduse tähtsusest kultuurielus aru võivad saada, veel üks märkus. Meil on harjutud ütleva, kui on kõne kirjanduse toetamisest : meil pole suuri kirjanikke, meil pole Juhani Ahot ! Lubage sel puhul Aho eluloost midagi meele tuletada : 1889. a. läks Aho riigi stipendiumiga väljamaale, tagasi tulles avaldas ta romaani „Üksi“ ja kui 1891. a. maapäevale palve esitati kirjanikkude abiraha asjus, siis pääsis seal torm lahti : kas niisuguste „sopakirjanikkude“ pääle, nagu on Aho oma „Üksi“ga“, peab Soome rahva raha raisatama ! Ja ainult sellepärast ei jäänd Aho abirahast hiljem ilma, et maapäeval mitte ainult „Bauerid“ ei istund, Ahole, keda nüüd suurimaiks Soome kirjanikuks peetakse, said kord ajakirjanduses osaks kõige tooremad mõhitused. Tema eest hoiatati noorsugu ja „kõlbline seltskond“ eitas teda. Kuid et teda algusest pääle ometi ka toetati, see olenes sellest, et Soome ametlikud kultuurielu juhid ise kultuurilisemad olid, kui nad seda meil näivad olevat.

Kirjaniku suurus pole midagi absoluutset ja objektiivset. See oleneb ta rahva kultuurilisest arenemisjärgust. Sellepärast ärgu võrreldagu erinevail kultuuriastmeil olevate rahvaste kirjandusi. Isa Jannsen pakkus kahtlemata kõige suuremat, mis tema ajal oli võimalik, nagu teevad seda praegusedki kirjanikud. Nagu tema meie vaimuelu cdasi viis, nii loodab seda teha ka oleviku kirjanikkude põlv. Ajalugu alles otsustab iga üksiku kirjaniku lõpuliku suuruse küsimuse. Olevikus on aga tähtis, et kirjanikkude suuruse üle vaideldes kirjandust ennast ei unustataks !

Kirjanikkude keskkomitee..

Organisatsioonide teated.

Virumaa Õpetajate Liidu peakoosolekust.

12. märtsil 1922. a. Rakvere seminaaris võttis osa 113 liiget. Koosolek algas 1/211.

I.

Koosoleku juhatajaks valiti õpetaja Jakob Liiv, protokollkirjutajaks M. Välbe, J. Erde ja A. Koppel, koosoleku juhataja abiks J. Parrinbak.

II.

Pääkoosolek võtab liidu nõukogu poolt läbivaadatud ja kinnitatud kassa aruande muutmata kujul vastu. Möödaläind 1921. a. tegevuse aruandega esineb dir. V. Raam.

Aasta jooksul on peetud 4 pääkoosolekut, 15 juhatuses koosolekut. Pääkoosolekuil on esitatud järgmised 5 referaati: 1) „Kooli distsipliin“ — H. Turp, 2) „Omavalitsus koolis“ — M. Aul, 3) „Ekskursioonid ja nende korraldus“ — G. Rosenberg, 4) „Skoutide liikumine“ — Tuulik, 5) „Karskuse tähtsusest“ — J. Rosental. Üldiselt on liidu tegevus olnud loid ja enamasti pole kavatsusist kaugemale jõutud. Suuri raskusi ja takistusi sünnitas kogu maakonna õpetajaskonnale korratu palgamaksmine, millise asjaolu parandamiseks kuigi palju ei suudetud teha. Abi on antud õp. Grossbergeri perekonnale tuhat marka liidu juhatuses otsusel, ja tema ettepanekul määras Viru maakonna valitsus omalt poolt 3000 marka. Õpetajate kodu asutamiseks peeti läbirääkimisi Rakvere Rahvamaja ja Hariduse Seltsiga, püüti samme astuda oma maja ostmiseks või mõne mõisa südame nõutamiseks, kuid raskete aineliste tingimuste tõttu pidi juhatus kasvatsuste teostamisest loobuma. On eeltööd tehtud kirjutusmaterjaali ja raamatute ladu asutamiseks. Laenu-hoiuühisuse põhikiri on kokku säetud ja registreeritud, kuid ühisus on senni veel avamata. Huvitatud olles maakonna haridusosakonna korraldamisest, säadis liit oma kandidaadi mainitud osakonna juhataja kohale, kuid ei suutnud teda läbi viia ja reageeris kandidaadi kõrvalajätmise puhul oma liikmete ärakutsumisega maakonna valitsuse hariduslisist asutust. Väärnähtuste kõrvaldamiseks õp. kor-

terite hindamise suhtes ei ole ka senni mõjuvat abinõu leitud. Raamatukogu täiendamiseks ei andnud maakonna valitsus määratud summat täies ulatuses ja sellepärast tuli seegi korraldus jätta tuleviku hooleks. Ühissoome kongressi puhul korraldatud koolinäitusest ei võtnud Virumaa koolid peaaegu sugugi osa.

Nii siis ei anna möödaläind aasta kuigi lootusrikkaid väljavaateid, vaid annab tunnistust meie jõuetusest, mille peletamiseks senni abinõusid pole leitud.

Aruannet ära kuulates, otsustab koosolek seda vastu võtta ja liidu juhatuse teguviisi hääks kiita.

III.

Õpetaja Pedisson esitab käesoleva aasta tegevuskava, milles soovib:

1) õpetajaskonna tegevuskava esimeseks ülesandeks tunnustada õpetajate liitumist ühiseks kindlaks korporatsiooniks, et nende kutselist oskust tõsta ja süvendada;

2) võimalikult kõik õpetajad ühendada kihelkonna ühinguis, millede organiseerimine kergem, kui sennistes laia piirkonnaga ühinguis;

3) maakonna liit organiseerida õpetajate keskliidu põhikirja ja kodukorra alusel. Soovitav on liidu tegeliku asjaajamise otsustamine jätta liidu nõukogu või asemikkude kogu, mitte aga pääkoosolekute või täiskogu koosolekute hooleks, sest viimaste kokkukutsumine on harilikult seotud mitmesuguste raskustega;

4) asuda liidu kasvatusteadliku raamatukogu loomisele või aluse panemisele;

5) korraldada õpetajate koosolekuid ja päevi;

asutada Rakveres õpetarvete ladu ja võimaluse korral õpetarvete valmistamise ühingu osanikuks astuda;

7) teostada endisest aastast parandatud ülesanded õpetajate majandulise seisukorra lähendamiseks ja jooksvate kooliküsimuste otsustamiseks.

Pääle eelarve ettekandmist otsustati enne ära kuulata õpetaja P. Raudsepp'a seletus haridusosakonna ja õpetajate vahekorralduse üle ja siis alles lähemale harutusele asuda.

IV.

Kuulates ära õp. Raudsepp'a ettekande, tunnistas koosolek juhatusel liikme Pedissoni esitatud tegevuskava liidule vastuvõetavaks.

Eelarves tehti mõned muudatused ja võeti vastu järgmisel kujul:

Kulud. Kantselei	3400
Sõidukuludeks ja päevarahaks	3000
„Kasvatusele“	5000
Puudust kannatavatele õpetajaile ja nende perekondadele	10000
Asjajaja	12000
Pedagoogilise raamatukogu as.	25000
Osamaks õpetajate ühisusele	5000
Ettenägemata kuludeks	5000
Kokku Mrk.	68400

Tulud.

Liikmemaksudest	30000
Tagavara kapitaalilt	25000
Erakorralistest tuludest	13400
Kokku Mrk.	68400

Liikmemaksu suurus jäeti endiseks, sissenõudmise kord juhatusel hooleks.

Lõpuks võeti vastu õpetaja Raudsepp'a resolutsioon järgmisel kujul: „Virumaa Õp. Liit, nähes maakonna koolivalitsuse täielikku saamatust ja hoolimatust haridustöö organiseerimises ja tundes maakonnavalitsuse avalikku vaevou laiema rahvahariduse ja haridustege- laste vastu, leiab, et Virumaal võimata anduda õpetajail rahulikule koolitööle.

Et õp. liit rahvahariduses Eesti iseseisvuse ja demokraatse korra tugevat kindlust ja rahva hää käekäigu panti näeb, protesteerib ta maakonnavalitsuse tegevuse vastu, kes rahvaharidust ignoreerides kogu rahvale parandamata haavu lööb ja hädaohlikuks saab“.

Kuna õp. Raudsepp'a kõnest selgusid nii mitmed puudused ja varjuküljed maakonna koolide korralduses ja haridusosakonna asjaajamises, siis otsutati saata märgukirjad haridusministeeriumile, siseministeeriumile ja Viru maakonna haridusosakonna juhatusel. Märgukirja kokkusaadmine jäeti toimikonna hoole, mille liikmeiks valiti P. Raudsepp, E. Rosenberg ja M. Jensen.

V.

Õpetajate keskkliitu valiti Viru maak. õpetajate Liidu asemikkudeks järgmised isikud: 1) P. Raudsepp, 2) P. Pedisson Rakvere ühingust, kandidaatideks E. Rosenberg ja A. Schneider; 3) Labo, 4) Möller Alutaguse ühin-

gust, kandidaatideks Okelmann ja Erde, 5) Kald a Väike-Maarja ühingust, kandidaadiks Meos, 6) Parm Simuna ühingust, kandidaadiks Spiegel. Valimine sündis lahtiselt.

Virumaa Õp. Liidu juhatusel liigete kandidaatideks säeti üles: V. Raam, P. Pedisson, Schneider, Labo, Välbe, Okelmann, Veevo, Möller, Viikmann, J. Erde, M. Jensen, A. Läptschihin, hääletugijaiks määrati V. Nurk ja Eik. Salajasel hääletusel said hääli: 1) V. Raam 95, 2) Pedisson 88, 3) Erde 76, 4) Välbe 69, 5) Jensen 66, 6) Okelmann 48, 7) Möller 46, 8) Schneider 42, 9) Läptschihin 40, 10) Labo 26, 11) Veevo 22, 12) Viikmann 18. Juhatusse pääsevad seega esimesed 7, kuna viis järgmist jäävad juhatusliigete kandidaatideks.

VI.

Kuna koosoleku enamuse soovil Laenu- ja hoiuühisuse avamine jäeti koosoleku lõpuks, siis tutvustas koolinõunik M. Meos koosolekut kavatsustega kevadise koolinäituse suhtes, selgitas näituse otstarvet ja tähtsust ning andis setlusi ette pandud küsimuste peale. Koosolek tunnistas näituse korraldamise tarviliseks ja soovitas, et õpetajaskond selle kordaminekuks igapidi kaasa aitaks.

VII.

Direktor H. Roos kõneleb pikemalt kõlblisest kasvatusel. Väidab, et kõlblises kasvatuses pole mitte ainult meetodid tähtsad, vaid ka põhimõtted ja alused, millele rajatakse kõlblus-õpetus. Ristiusk ei suuda enam olla kõlblise kasvatusel lähtekohaks, vaid ümberpöördukt — usk ise põhjeneb kõlblusel. Kõlblus-õpetus, kui eriaine, ei tohi koolides esineda reeglite tuupimises, vaid peab nagu teisedki õppeained vastama töökooli nõuetele. Kogu koolitöö peab olema kõlbline kasvatus; õpilaste omavalitsus on üheks mõjuvaks teguriks sel alal. Vastastikkune kõlbline mõju on elus suure tähtsusega, samuti koolis. Usuõpetusega ei pea kõlblist õpetust algama, vaid — võib olla — lõpetama.

Pääle 20-minutilist vaheaega alustatakse läbirääkimised referaadi puhul. Referent vastab koosolejate küsimistele ja toonitab vajadust kõlblus-õpetuse või — nagu ta nimetab — eluõpetuse käsitamist muuta süstemaatiliseks, mitte ainult juhuslikuks jätta.

Viimane kõne jääb pidamata, sest referent A. Luur ei saa ametikohuste täitmise tüttu koosolekust osa võtta. Koosolek lõpeb kell 5 p. l. Protokoll kinnitajaks määrati koosoleku juhatus.

Geograafilised kodutundmise kursused.

Et tutvustada õpetajaid kodumaa loodusega, õpetada neid praktiliselt käsitama Eestimaa geograafilisi külgi, korraldama õppekäike j. n. e., asub Tartu Eesti Õpetajate Selts tänava suvel geograafiliste kodutundmise kursuste korraldamisele. Kursustel, kuhu õpetama on kutsutud meie paremad eriteadlased, tahetakse iseäranis rõhku panna aine praktilise käsitamise peäle. Esiälgu olid nad mõeldud pikemaajalistena. Et aga tänava võimalik ei olnud Haridusminis-

teeriumilt abiraha saada, tuleb kursuste kestus ja käsitatavate ainete arv piirata. Kursused algavad 26. juunil ja kestavad kolm nädalat. Päärõhk tahetakse tänavu kodumaa geoloogiale ja taimestikule panna. Peäle selle peatatakse lühidalt Eesti merilindude (Prof. J. Piiper, Saaremaal), ilmastiku (Tartu meteoroloogia jaam) j. m. juures. Kursuste töö algab Tartus; siit minnakse Kaareperasse, Kohtlasse, Ontikasse, Tallinna ja Saaremaale. Pikemad peatusjaamad on põhjarannikul ja Saaremaal. Kursustest osavõtmisel on eesõigus nende linnade ja maakondade õpetajail, mille toetusel kursusi korraldatakse. Üles anda palutakse õpet. geogr. Ed. Markus'ele, Tartu Eesti Õpetajate Selts, Jaani tänav nr. 14.

Palutakse ka teisi ajalehti see teade ära trükkida.

Arvustik.

Algkooli õpetajate arv Eestis.

Eesti Õpetajate Liidu Kutsehuvide toimikond vajab teateid kutsega ja kutseta algkooli õpetajate arvu üle. Toimikonna esitaja pööras teadete saamiseks haridus-

ministeeriumi statistika osakonna poole, kust talle lahkelt vastu tuldi ja soovivad teated anti. Et need andmed üldiselt huvitavad, avaldame nad „Kasvatuses“.

	algkooli õpetajat,	neist kutsega	372,	kutseta	6
1. Tallinnas on üldse	378		372,		6
2. Tartus	119	„	111,	„	8
3. Narvas	108	„	104,	„	4
4. Pärnus	56	„	52,	„	4
5. Valgas	34	„	33,	„	1
6. Viljandis	24	„	24,	„	—
7. Paides	11	„	10,	„	1
8. Harju maakonnas	253	„	220,	„	33
9. Tartu maakonnas	401	„	392,	„	109
10. Pärnu maakonnas	298	„	171,	„	127
11. Valga maakonnas	91	„	48,	„	43
12. Viljandi maakonnas	208	„	147,	„	61
13. Järva maakonnas	241	„	224,	„	17
14. Virumaal (ühes linnaga)	499	„	330,	„	169
15. Võrumaal	263	„	118,	„	145
16. Läänemaal	157	„	125,	„	131
17. Põhjarannik.	256	„	175,	„	30
18. Saaremaal	173	„	69,	„	104
Kokku . . .	3618	algkooli õpetajat, neist kutsega	2635,	kutseta	983

Nagu neist andmeist näha, on kutseta õpetajate arv meil veel küllalt suur, 27,4%. Üksikuis maakonnis, nagu Saare, Lääne ja Võru, on nende arv märksa suurem, kui kutsega õpetajate arv. Isegi niisugused keskohad kui Tallinn ja Tartu ei ole jõudnud veel kutseta õpetajast vabaneda.

Neid andmeid arvesse võttes, peaks oletama, et meil kõik kutsega õpetajad

kohtadel on. Kas see aga tõesti on nii, selle kohta puuduvad igasugused andmed, ka haridusministeeriumil. E. Õp. L. Kutsehuvide toimikond otsustas neid teateid koguda. Sellepärast palub toimikond kõiki kutsega õpetajaid, kes ilma kohata, toimikonnale teatada, **mispärast pole neile võimaldatud kohasaamine ja kui kaua nad kohata on.** — Toimikonna aadress ühine Eesti Õp. Liiduga.

Üleskutse.

Läbirääkimiste põhjal Karskusseltside Keskoimkonnaga asutati Eesti Õpetajate Liidu juure karskustoimkond, kelle ülesandeks on korraldada karskustööd koolides ja õpetajaskonnas. Tegelikult tööjooks sellel alal vajatakse kasvatusetegelast, kes on huvitatud karskustööst koolis ja kes võiks õpetajatele karskustöös juhatus anda. Selleks tuleks kasutada õpetajate päevi, kongresse ja eriliselt selleks määratavaid koosolekuid. Juhatus andmine peaks olema teoreetiline ja ka meetodiline. Pääle õpetajate instrueerimise karskustööga tuleks seda tööd teha ka noorsoo hulgas. Instruktori asukoht oleks Tallinnas, kust tarbekorral väljasõidusid tuleks teha. Soovitav on jõud, kes end täieliselt sellele tööle võib pühendada, kuid võimalik oleks ka selle töö ühendamine koolitööga kunni 12 nädala tunniga. Palk esimesel juhtumisel on kõrgem õpetaja palga ülemmäärast, viimasel juhtumisel vastavalt vähem, pääle selle söidukulud. Mainitud koha soovijaid palutakse end teatada ja oma vaateid avaldada selles küsimuses E. Õ. Liidu juhatusel. Tallinnas.

E. Õ. L. Karskustoimkond.

Ajakirjandus.

(Ajakirjade sisu ülevaade).

Eesti Kirjandus nr. 4: A. Anni: Kalevala eesti keeles. J. Luiga: Läti Hendriku kroonika kriitika. Kirjanikkude au kaitseks. J. Aavik: Mõningad ügekeelsuslikud märkused. Joh. Kool-Eestivend: Kolm salakeelt. Toimetusele saadetud kirjandus.

Ajalooline Ajakiri nr. 1: Tööd alates. A. R. Cederberg: Tähtis uurimisülesanne. P. Baumann: Kreeka kultuuri universalism. H. Mora: Eestlaste vabadusvõitlusest 700-ja aasta eest. H. Sepp: Eesti ajaloo kirjandus aastail 1915—1921.

Uued raamatud.

A. K u k s : Nietzsche eetika põhjendus. Kirjastus aks.-selts „Varrak“, Tallinnas 1922.

Karl E v a l d (eestistand Em. Gutmann): Loodus jutustab. Teine raamat. Hulga piltidega. Tartus, Kirjastusühisus Loodus, 1922. Hind 95 marka.

P. M a d i s s o n : Stereomeetria. „Rahvaülikool“, Tallinnas.

Ajakirja „Kasvatuse“

tellimisi

võtavad vastu kõik postkontorid.

Peale postkontorite võtavad tellimisi vastu:

- Tallinnas:** K.-ü. „Kool“, Suure Karja tänav, Tallinna õpetajate Seltsi asjaajaja õp. J. Tamm, seltsi büroos, Gogol'i tän. 4.
- Pärnus:** Pärnu õpetajate osühisuse „Liidu“ raamatukauplus. Pärnu õpetajate ühingu kassahoidja õp. J. Mühlbach.
- Narvas:** Narva õpetajate Seltsi esimees õp. J. Sõster.
- Tartus:** „Posiimehe“ raamatukauplus. Op. J. Soll, Tartu õpetajate Seltsi büroos, Jaani tän. 14.
- Viljandis:** Viljandimaa õpetajate Liidu raamatukaupluses hra A. Moks.
- Rakveres:** Eesti õpetajate Vastastikku Abiandmise Seltsi raamatukauplus.
- Paides:** Tarvitajate ühisus „Iva“.
- Järva-Jaanis:** õpetajad M. Väli ja J. Laan.
-

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI

„KASVATUS“

ilmub Eesti Opetajate Liidu väljaandel 2 korda kuus igal 15. ja 30. kttupäeval endises suuruses.

„KASVATUSES“ ilmuvad kirjutused kasvatuse- ning hingeteaduslistest ja meetoodilistest kui ka koolikorralduslistest küsimustest, teated koolielu tähtsamast sündmustest, eriti kooliuuenduslistest liikumisest kodu- ning välismaal, ülevaated koolitööst, koolikirjandusliste toodete arvustused ning ülevaated ja teated õpetajate kutseühingute tegevusest. 1922 a. kevadel hakkavad koolikohtade asja ilmutama teated vabaista koolikohtadest, teenistusest õpetajaist jne.

Erilist tähelepanu lubab „KASVATUS“ tegelikkude kasvatuse-õpetusliste küsimuste lahendamisele ja koolikirjanduse arvustusele. Üheks tähtsamaks ülesandeks peab „KASVATUS“ töökooli küsimuse selgitamist. Üldkasvatuse- ning hingeteadusliste küsimuste käsitlemisel paneb „KASVATUS“ rõhku aine lihtsaks ja arusaadavaks, populäärselt käsitlusviisi peale.

Organiseeritud õpetajaskonna häälekandjana loeb „KASVATUS“ omaks tähtsamaks ülesandeks kaitsta meie kooli ja tema huvisid, selgitades küsimusi kooli korraldamise ning juhtimise ja õpetajate kutseühingude alt.

Sellepärast peaksid meie ainukest kasvatusteaduslist ajakirja lugema kõik meie kooli- ning haridustegelased, eriti aga iga õpetaja, kes tahab seista oma kutse ja ajanõuete kõrgusel. Huvi „Kasvatuse“ vastu ei tohiks puududa ka meie haritud lastevanemail kui ka kõigil neil, kes tähtsaks peavad meie rahva kasvatust ja haridust.

„KASVATUS“ kaastööliseks on Eesti õpetajad kooliarstid ja haridustegelased. Eriti on kaastööd lubanud järgmised õpetajad, haridus- ning koolinõunikud, kooliarstid ja haridustegelased:

J. Annusson, Riigikogu hariduskomisjoni ja Eesti Õpet. Liidu esimees, keemik; **Chr. Brüller**, Tallinna linnakoolinõunik, arvuteadlane; **I. Eschstamm**, Pärnu tütarl. güm. direktor; **J. Johanson**, Harjumaa koolinõunik; **Dr. H. Jürgenson**, tegelik arst; **J. Kalkun**, Tallinna õp. seminaari loodusteaduse õpetaja; **J. Kents**, Tallinna õpet. seminaari maateaduse õpet.; **O. J. Kiesel**, Tallinna poegl. kauband. kooli õpetaja; **J. Kiivet**, tehnikumi õpetaja, arvuteadlane; **J. Koppel**, Saaremaa koolinõunik; **A. Kuks**, Tallinna linnakoolinõunik, hingeteadlane; **A. Kurvits**, Tartumaa koolinõunik; **A. Kõiv**, Valga maak.- ja linnakoolinõunik; **J. Käis**, Võru õpet. semin. direktor, loodusteadlane; **O. Kilgas**, kunsttööst. kooli õpetaja; **A. Kivi**, Haapsalu õpet. seminaari õpetaja; **H. Linsi**, **R. Luur** ja **M. Meos**, Virumaa koolinõunikud; **F. V. Mikkelsaar**, haridusministri abi ja haridusnõunik; **O. Mäik**, Pärnu linna ühisrealgüm. direktor; **H. Männik**, loodusteadlane; **N. Neuhaus**, Tallinna II. realkooli direktor, arvuteadlane; **G. Ollik**, haridusminist. kooliosakonna juhataja; Cand. hist. **V. Orav**, Tallinna poegl. güm. õpet.; ajaloolane; **V. Peet**, Tallinna poegl. güm. inspektor; **Prof. J. Piiper**, loodusteadlane; **J. Port**, loodustead. üliõpil.; **J. Piiskar**, Riigikogu liige; **Dr. M. Püümaan**, Riigikogu liige, kooliarst; **V. Raam**, Rakvere õp. semin. direktor, keeleteadl.; **A. Reeben**, Tartu linnakoolivalitsuse juhataja, loodusteadlane; **H. Reimann**, õpetaja, hingeteadl.; **H. Roos**, Tallinna õp. semin. direktor, hingeteadlane; **Prof. D. Rootsmann**, täheteadl.; **M. Roots**, Viljandimaa koolinõunik; Assist. **Jaan Rumma**, loodusteadl.; **J. Rummo**, Vestholmi güm. õpetaja; **R. Rägo**, Riigikohtu prokuröör, õigusteadlane; **Mag. A. Saareste**, (Saaberik), keeleteadlane; **H. Summer**, Harjumaa koolinõunik; **V. Tammann**, Tartu linnakomertskooli inspektor; **J. Tork**, Tartu õp. semin. direktor, ajalooeadl.; **Cand. hist. P. Treiberg**, ajalooeadlane; **A. Usai**, Petserimaa koolinõunik; **A. Veidermann**, Tallinna linnakooli juhataja, loodusteadlane; **Dr. phil. Väisälä**, Tartu ülik. professor; **A. Õunapuu**, Eestikeele õpet. Tallinna II. realkoolis; **J. Õunapuu**, Haapsalu õpet. seminaari direktor; **K. Õunapuu**, Tallinna II. realkooli õpetaja; **E. Enno**, Läänemaa koolin.; **G. Reial**, Tartum. koolinõunik.

„Kasvatuse“ tellimishind on:

aastas	500 marka,
poolaastas	250 „
veerandaastas	125 „
üksiknumber	25 „

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid. Üksiknumbrid saadaval igas paremas raamatukaupluses. Endiseid aastakäike on veel saada.

Et „KASVATUS“ lugejaid üle maa,

ON KUULUTUSTEL

kõige otstarbekohasem paik „KASVATUSES“. Seda peavad eriti silmas kirjastus-, kooli- ja sporditarvete valmistajad, raamatu- ja kirjutusmaterjaali kauplused, sest „KASVATUS“ viib nende äriteated otsekohe kõige püsivamaile tarvitajatele — kõigile koolidele kõrgis kodumaa nurkades. Loomulik, et koolivalitsused õpetajate valimistekuulutused avaldavad tingimata „KASVATUSES“, kust kaudu valimised asjast huvitatutele kõige paremini teatavaks saavad.

Kuulutuste hinnad on: terve lehekülge — 2000 marka, 1/2 lehekülge — 1000, 1/4 lehekülge — 500, 1/8 lehekülge — 250 marka. Õpetajate valimiste ja kohaotsimiste kuulutused 1/8 lehekülje suuruses 200 marka. Alalistele ja mitmekordselt kuulutajatele hinnaalandus.

„KASVATUS“ toimetuse ja talituse.

Address: TALLINNAS, Pikk tän. 54. Kõnetr. 14-63.